

УДК 332.142.4:338.43

ТЕРНОПІЛЬСЬКА МІСЬКА ГРОМАДА ЯК УРБАНІСТИЧНИЙ ЦЕНТР: ПОКАЗНИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Андрій КУЗИШИН

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Опираючись на методiku цифровізації територіальних громад, яка була розроблена Міністерством цифрової трансформації України, здійснено дослідження п'яти груп параметрів цифровізації простору Тернопільської міської територіальної громади. Проведено аналіз ключових індикаторів цифровізації простору та визначено роль таких даних для просторової організації території громади. Дослідження території проводиться з позиції місцезположення об'єктів, просторового відношення і взаємодії, за їх просторовою впорядкованістю та організацією.

Ключові слова: *Тернопільська міська територіальна громада, територіальність, цифровізація, індекси цифровізації громади.*

Адміністративно-територіальні зміни, які утвердились в Україні впродовж останніх кількох років дала поштовх до оцінки тих новоутворених просторових об'єднань, які виникли в сучасних умовах. Сьогодні є потреба здійснення досліджень щодо параметрів функціонування таких територій з метою активізації та актуалізації використання такого простору. В своєму дослідженні ми хотіли б закцентувати увагу на особливостях диференціації територіальних утворень за параметрами їх соціально-економічного стану.

Успішна організація території громади та добробуту її членів залежить, насамперед, від того, наскільки успішно вона зможе самоорганізуватися, узгодити діяльність своїх членів задля досягнення їх спільних цілей [3, с. 10].

Території відображають відмінний спосіб соціальної та просторової організації, пов'язаний із певними способами просторового мислення. На його думку територію можна розглядати як раціоналізацію простору, яка виникла через ряд соціальних і політичних практик; а територіальність, дозволяючи класифікацію та диференціацію, є результатом способів уявлення простору. Територія – це щось «сформоване безперервними процесами трансформації, регулювання та управління» [7, с. 17]. Територіальність глибоко вкорінена в суспільних відносинах, тому території, не будучи природними утвореннями, є результатом соціальних практик і процесів і створюються за певних умов, щоб служити певним цілям.

Кожна територія відзначається власними властивостями (природні, суспільні, просторові), відношеннями (просторові, положення, функції) та процесами (системо формування, інтеграції, диференціації) [5, с. 4]. Аналіз території проводиться з позиції місцезположення об'єктів, просторового відношення і взаємодії, за їх просторовою впорядкованістю та організацією.

В соціальних мережах, і зокрема в загальнодоступній Вікіпедії, сьогодні можна прочитати про Тернопільську агломерацію – агломерація з центром у місті Тернополі. Головні чинники створення та існування агломерації: культурний та адміністративний центр Тернопільської області, вигідне транспортне розташування, промисловий центр Західного Поділля. Виникає запитання, – на скільки обґрунтованим є це твердження і на скільки означені чинники дозволяють твердити про її функціональність. В сучасних умовах є потреба розгляду цього питання з позиції цифровізації послуг та важливих елементів функціонування громади.

В сучасних наукових розвідках з питань розвитку міських територіальних громад можна знайти багато рекомендацій щодо забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад відповідно чинників, що визначаються напрямками та особливостями їх функціонування з акцентом на регіональних особливостях [6, с. 215-218]. В першу чергу увагу тут звертається на чинники, що визначають напрями та особливості функціонування територіальних громад (наприклад зростання рівня формування та застосування просторового забезпечення територіальних громад, збільшення

ефективності формування та функціонування організаційної структури для створення та використання просторової інформації територіальних громад, зростання рівня ефективності формування та використання інфраструктури територіальних громад, збільшення рівня соціального забезпечення територіальних громад, забезпечення взаємодії органів регіональної влади та територіальної громади щодо геопросторового розвитку). Інша група досліджень [4] акцентує увагу на ролі просторового планування як важливого інструменту ефективного використання територіальних ресурсів громад та обґрунтуванні, що території відображають відмінний спосіб соціальної та просторової організації, пов'язаний із певними способами просторового мислення. Території, не будучи природними утвореннями, є результатом соціальних практик і процесів і створюються за певних умов, щоб служити певним цілям. Аналіз території проводиться з позиції місцеположення об'єктів, просторового відношення і взаємодії, за їх просторовою впорядкованістю та організацією, приділяючи значну увагу особливостям диференціації територіальних утворень за параметрами їх соціально-економічного стану.

Важливим моментом організованої територіальної громади є її цифровізація. Згідно з методичною розробкою «Індекс цифрової трансформації територіальних громад України», Індекс цифрової трансформації громад України – розрахункове значення, що визначається як результат цифрової трансформації територіальних громад і характеризує динаміку його розвитку за задалегідь визначеними параметрами [2, с. 3]. Результати вимірювання Індексу дозволяють оцінити рівень розвитку цифровізації у громаді, визначити перелік чинників, що впливають на досягнення цілей цифрової трансформації. Дані можуть допомогти в ухваленні управлінських рішень щодо реалізації заходів та проєктів у регіональній цифровізації органами влади. Висока позиція громади у своїй категорії рейтингування за показниками Індексу може бути аргументом для залучення інвесторів та представників бізнесу до співпраці з громадами. Дана методика була розроблена Міністерством цифрової трансформації України за підтримки швейцарсько-української Програми EGAP, що виконується Фондом Східна Європа в співпраці з компанією «Делойт» в Україні.

Згідно із запропонованою методикою, виділяється п'ять базових груп індикаторів, що дозволяють визначити рівень цифровізації громади. Їх вага, згідно з запропонованою методикою досить зрівноваженою та складається з цифровізації публічних послуг, цифрової інфраструктури, розвитку цифрових навичок населення, цифрова трансформація органів місцевого самоврядування та цифрова економіка в територіальній громаді.

Завдяки сайту «Цифрова громада» [8] є можливість оцінити означені показники для Тернопільської міської територіальної громади та співставити їх з аналогічними показниками територіальних громад такого ж функціонального змісту.

Отже, згідно запропонованих розрахунків, цифровізація публічних послуг в Тернопільській територіальній громаді є найвищою в області та однією з найвищих серед міських територіальних громад рівня обласних адміністративних центрів Західної України. Зокрема, високою є цифровізація транспортних послуг. Підтвердженням цього є висока частка одиниць маршрутних транспортних засобів, обладнаних пристроями відслідковування переміщення транспорту, а також частка маршрутів громадського транспорту, доступних для онлайн-моніторингу з мобільних пристроїв. Вище середнього варто вважати показники, що характеризують частку муніципальних відведених майданчиків для паркування, обладнаних електронними пристроями для оплати, зокрема інфокіосками, з можливістю оплати через мобільний застосунок (QR-коди).

Більшої уваги потребує сектор публічних послуг для населення. Серед майже десятка індикаторів лише два мають відносно представницький показник за рівнем цифровізації. Таким варто вважати частку найменувань адміністративних послуг, доступних для замовлення в режимі онлайн, суб'єктом надання яких є орган місцевого самоврядування та частку найменувань адміністративних послуг, суб'єктом надання яких є орган місцевого самоврядування і результати яких надаються в цифровому вигляді (онлайн), від загальної кількості найменувань адміністративних послуг.

Одними з найбільш представницьких за рівнем цифровізації в Тернопільській міській територіальній громаді є послуги галузей освіти та охорони здоров'я. Насамперед високою є частка загальноосвітніх закладів освіти, що використовують шкільні електронні журнали та/або електронні платформи для організації освітнього процесу. Багато закладів охорони здоров'я надають можливість онлайн-запису до лікаря. А також поширеною (і водночас – доступною) є можливість електронного запису в чергу для зарахування дитини до закладу дошкільної освіти. Слід відзначити значну частку

вчителів 5-11 класів закладів загальної освіти, які зареєстровані на онлайн-платформі «Всеукраїнська школа он-лайн».

Окремо в цій групі показників варто згадати про соціально-вразливі групи населення та рівень їх цифровізації. Тут показники є нижче середнього (як і в більшості регіонів України, і це суттєві відрізання вітчизняні громади від аналогічних територіальних утворень в Європі). Серед вагомих індикаторів варто згадати наявність та використання мобільної валізи ЦНАП, частку шкіл, що провели шкільний громадський бюджет та наявність розділу на порталі Тернопільської міської територіальної громади, що містить корисну інформацію щодо посилення для вимушено переселених осіб. Недостатнім для мешканців громади є показник одиниць маршрутних транспортних засобів, обладнаних пристроями для зовнішнього звукового інформування про номер і кінцеву зупинку маршруту й візуальними системами для пасажирів із порушенням зору та слуху.

Важливу групу складають показники, що об'єднують групу індикаторів щодо формування безпечного середовища. Серед них варто виділити кількість активних камер відеоспостереження на площу Тернопільської міської територіальної громади та наявність ситуаційного центру в межах громади.

Цифрова інфраструктура територіальної громади оцінюється показниками частки соціальних об'єктів, підключених до волоконно-оптичних мереж, часткою посадових осіб, які мають службовий персональний комп'ютер, від загальної кількості посадових осіб органу місцевого самоврядування та часткою персональних комп'ютерів та серверів у Тернопільській міській територіальній громаді віком до 7 років. Ці індикатори в межах громади відзначаються високими показниками.

Близьким до вищезгаданого показника є група індексів, що характеризують кібербезпеку громади. Її можна оцінити за часткою посадових осіб органу місцевого самоврядування, які пройшли навчання (підвищення кваліфікації) за програмами з кібербезпеки й кібергігієни, від загальної кількості посадових осіб громади та часткою комп'ютерної техніки в органах місцевого самоврядування, на якій один раз на квартал проводиться контроль оновлень ПЗ до останньої версії.

Також слід зацентрувати увагу на такому напрямку цифровізації громади, як автоматизація управлінської діяльності та системою управління ресурсами. Вони оцінюються часткою посадових осіб та часткою комунальних закладів та установ, включно з їхніми підрозділами, підключених до системи електронного документообігу. Для такого процесу важлива наявність підрозділу, до функцій якого належить цифрова трансформація громади (і такий в громаді функціонує). Тут також є зв'язок з часткою проведених (висвітлених) відеотрансляцій пленарних засідань ради Тернопільської міської територіальної громади, засідань виконавчого комітету, від загальної кількості засідань, що підлягають оприлюдненню, упродовж звітного періоду, частка закупівель органу місцевого самоврядування для онлайн-моніторингу громадянами на онлайн-платформах від загального обсягу закупівель та частки унікальних користувачів від чисельності населення громади, які взяли участь в онлайн-голосуванні за проекти її громадського бюджету.

Цифрова економіка оцінюється з позиції частки у надходженнях від сплати єдиного податку в бюджет Тернопільської міської територіальної громади, що надійшли від СПД з КВЕД ІТ-галузі, а також відношенням середньої заробітної плати в ІТ-галузі до середньої заробітної плати в громаді. В певній мірі цифровізація бізнесу оцінюється часткою онлайн-послуг органу місцевого самоврядування для бізнесу від загальної кількості послуг.

Цікавим, але мало презентованим в Тернопільській громаді є показник формування цифрових навичок. Він оцінюється через наявність школярів (6-11 класів), які стали призерами (1-3 місце) всеукраїнських олімпіад (4 етапу) з математики та інформатики, а також кількість школярів (6-11 класів), які стали призерами (1-3 місце) олімпіад (2 та 3 етапів) з математики та інформатики, на 1 тисячу школярів (6-11 класів) в Тернопільській міській територіальній громаді.

Отже, якщо сумативно співставляти загальний рівень цифровізації Тернопільської міської територіальної громади з аналогічними ТГ Західної України, які водночас є центрами обласного адміністрування, слід відзначити досить позитивні позиції (поступаючись лише Львівській, Рівненській та Ужгородській міським територіальним громадам), а за аналізом окремих показників функціонування цифрової організації території – лише Львівській міській ТГ. Це свідчить про правильні концептуальні підходи щодо формування даної громади, хоча й припускаємо, що при дослідженні окремих елементів населенської системи Тернопільської міської територіальної громади

буде відчуватися суттєва різниця між показниками, які властиві власне для міста Тернополя та інших населених пунктів, що входять до цього територіального об'єднання.

Висновки. Слід розуміти, що Тернопільська міська територіальна громада є не відособленим утворенням, а відкритою системою, котра за допомогою багатосторонніх економічних, соціальних, управлінських, інформаційних зв'язків взаємодіє з іншими елементами просторової організації області. Їх структурованість, ресурсна затребуваність та внутрішня обумовленість обумовлюють стратегію розвитку таких територій.

Цифровізація публічних послуг в Тернопільській територіальній громаді є найвищою в області та однією з найвищих серед міських територіальних громад рівня обласних адміністративних центрів Західної України. Інші групи показників цифровізації територіальної громади (цифрова інфраструктура, розвиток цифрових навичок населення, цифрова трансформація органів місцевого самоврядування та цифрова економіка) дещо поступаються/

Тернопільська міська територіальна громада активно впроваджує сучасні інформаційні технології для підвищення ефективності управління, покращення якості життя місцевих мешканців і стимулювання економічного розвитку. В територіальній громаді запустили піонерні, на рівні України, Центри цифрової безбар'єрності, де проводять навчання із цифрової та комп'ютерної грамотності для всіх груп населення.

Крім того, у Тернополі відкрили перший в Україні імерсивний мультифункціональний хаб. Його мета – підвищити рівень комунікації та соціалізації різних верств населення, зокрема вразливих груп. На базі хабу проходять безоплатні публічні зустрічі, події, навчальні уроки у віртуальних класах. Також за допомогою сучасних технологій працівники медичної галузі спільно з науковцями створюють програми та продукти для реабілітації.

Література:

1. Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»; наук. ред. В.С.Кравців. Львів, 2016. 264 с.
2. Індекс цифрової трансформації територіальних громад України: методика першого вимірювання. Режим електронного доступу: <https://backend.hromada.gov.ua/storage/uploads/uploads/report/Report-UKR.pdf> (дата звернення 27.12.2024)
3. Кузишин А. Суспільно-географічна характеристика просторової розосередженості територіальних громад Тернопільської області. *Вісник Тернопільського відділу УГТ*. №7, 2023. С.10-15.
4. Кузишин А.В., Поплавська І.В., Задворний С.І., Пушкар Б.Т., Горошко А.А. Особливості просторової диференціації територіальних громад: приклад Тернопільської області. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Природничі науки*. 2024. Випуск 1, С. 97-104.
5. Кузишин А.В. Простір та особливості його вивчення в суспільних науках здобувачами вищої освіти. Досвід та вдосконалення якості практичної підготовки: постковідні та мілітарні виклики: Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2023. С. 3-5.
6. Халіков С.А. Розробка науково обґрунтованих рекомендацій забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад. Автомобільні дороги і дорожнє будівництво, 2024. Випуск 115. Частина 2. С. 214-220. DOI:10.33744/0365-8171-2024-115.2-214-220
7. Elden S. How should we do the history of territory. *Territory, Politics, Governance*, 2013. 1, 5-20.
8. <https://hromada.gov.ua/> – сайт «Цифрова громада»

Andriy KUZYSHYN. TERNOPIL CITY COMMUNITY AS AN URBAN CENTER: INDICATORS OF DIGITALIZATION OF TERRITORIAL ORGANIZATION.

Based on the methodology for the digitalization of territorial communities developed by the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, a study of five groups of parameters of the digitalization of the space of the Ternopil city territorial community was carried out. The key indicators of space digitalization are analyzed and the role of such data for the spatial organization of the community territory is determined. The study of the territory is carried out from the point of view of the location of objects, spatial relations and interaction, their spatial order and organization.

Key words: Ternopil city territorial community, territoriality, digitalization, community digitalization indices.